

Megfelelő időpontban – kedvezőbb áron

Az elmúlt három-négy évben lezajlott világgazdasági árváltozások és árány átrendeződések nemcsak szakmai körökben, hanem a lakosság széles rétegeinél is az érdeklődés középpontjába kerültek.

A változás fő jellemzője a nyersanyagok és a késztermékek árányainak módosulása. A megelőző két évtizedben a nyersanyagok árai éves átlagban 1 százalékkal, a késztermékeké kb. 1,8 százalékkal növekedtek. Az árszínvonal az iparcikkeknel 1973-ban 16 százalékkal, a nyersanyagoknál 45 százalékkal, 1974-ben pedig 20, illetve 56 százalékkal múlta felül az előző évi szintet. Ezen belül természetesen számos terméknel kiugróan magas volt az áremelkedés. Az 1975-ös évben 1974-hez képest a késztermékek árszínvonalának növekedése 8–10 százalékos volt, a nyersanyagok átlagos árszínvonalát viszont hozzávetőlegesen az előző évi szinten maradt. Az elmúlt évben a nyersanyagok és késztermékek árszínvonalának emelkedése nagyjából azonos volt.

A nyersanyagoknál bizonyos mértékig kiegyenlítődték a különböző anyagok 1973–74. évi áránytolódásai is. Nagyobb arányban emelkedett a könnyűipari anyagok és a színesfémek ára, s viszonylag kisebb mértékben a mezőgazdasági termékek árszínvonalát.

Az időzítés fontossága

Számunkra az export és az import strukturális elérései miatt a folyamat közismert hátrányokkal — cserearányromlással — járt. Mezőgazdasági termékek mellett főleg késztermékekből álló kivitelünk áremelkedése számottevően elmaradt a túlnyomórészt alapanyag-jellegű behozatalnál bekövetkezett áremelkedéstől.

A cserearányok javítása, illetve romlásának megakadályozása, vagy legalábbis mérséklése mind az exportnál, mind az importnál a legkedvezőbb árak elérését kívánja meg. Esetenként ez igen nehéz feladat, s mindenképp a termelői és külkereskedelmi szféra tevékenységének jó összehangolását teszi szükségessé. Az inflációs, konjunkturális, szezonális, spekulációs és egyéb körülmények által befolyásolt ármegmozgások közepette a legkedvezőbb ár eléréséhez elsősorban az üzletkötések megfelelő időzítésére van szükség.

Külkereskedelmünk szempontjából kedvezőtlenül változó világgazdasági feltételek között indokolt, hogy a vállalatokat fokozottabban ösztönözzük az importban

várható áremelkedések népgazdasági veszteségeinek mérséklésére. Ebből a célból alakították ki a nem rubel elszámolású taktikai vásárlások szabályozását.

Az elővásárlás szabályozása

Nyilvánvaló, hogy ha valamely anyagnál a beszerzési források és a piaci viszonyok elemzése alapján áremelkedés valószínűsíthető, akkor célszerű a szükséges mennyiséget minél előbb megvásárolni. A vásárlást tehát előbbre kell hozni ahhoz az időponthoz képest, amit egyébként a felhasználói igény indokol. A vétel előrehozatala viszont meghosszabbítja a készletezést, s annak időtartamától függően emelkednek a tárolási költségek. Ezek egy része pénzügyi teher — kamat, eszközleltési járulékok, forgóalap-feltöltési kötelezettség —, másik része tényleges ráfordítás. Ilyen lehet a raktárbérelti díj, vagy az elkerülhetetlen veszteségek növekedése, például a beszáradás, a korrózió stb. miatt. Az előrelátható áremelkedésnek olyan mértékűnek kell lenni, hogy az abból keletkező nyereség meghaladja a felmerülő többletköltségeket.

A vásárlás előrehozatalában csak akkor lehet érdekelt egy vállalat, ha az anyag átadásának, vagy felhasználásának időpontjában nem a tényleges vételár, hanem az akkorra kialakuló világgazdasági árat érvényesítheti. A felhasználó tehát a beszerzést végző vállalatnak az átvételkor azt az árat fizeti, amin a termék akkor megvásárolható lenne. Ha az elővásárlást a felhasználó vállalat eszközli, akkor a termék kalkulációjába az importanyagot a felhasználáskori világgazdasági áron állíthatja be.

A szabályozás a következőkre terjed ki:

— Meghatározza az átadás időpontjában kalkulálható úgynevezett *elszámoló ár* kialakítását. Ez úgy történik, hogy a Külkereskedelmi Minisztérium illetékes főosztálya a vállalat által beküldött árdokumentációk, valamint egyéb információk egybevetése alapján megállapítja az adott időpontban világgazdasági árnál.

— Lehetőséget ad arra, hogy az elővásárlások árnyereségéből a vállalatok *kockázati alapot* képezzenek, amelyből a hasonló jellegű üzletek esetleges vesztesége fedezhető. Az ilyen tartalékképzés feltétlenül célszerű, mivel előfordulhat, hogy a várt áremelkedés helyett árcsökkenés következik be, s ebben az esetben az elszámoló ár alacsonyabb lesz a bekerülési árnál.

— *Mentesíti* a taktikai jellegű beszerzésekből adódó tartós készletnövekményt a *forgóalapfeltöltési kötelezettségtől*.

— Meghatározza azt is, hogy ilyen *elővásárlásokat* nemcsak külkereskedelmi vállalatok, hanem azok köréműködésével a *felhasználó vállalatok is végezhetnek*.

— Rendezi az import termékekhez kapcsolódó árkiegészítést, támogatás elszámolásának módját is. Ebben az a lényeges, hogy a beszerzéskor érvényes támogatás igénybe vehető, de ha az átadáskor (felhasználáskor) a támogatás más mértéke érvényesül, akkor ennek alapján a már felvett árkiegészítést módosítani kell. A különbséget vagy vissza kell fizetni, vagy további támogatásként igényelni lehet.

— A szabályozás preferenciáit a beszerzéstől számított 1 éven belül felhasználásra kerülő termékekre lehet alkalmazni.

A taktikai ügyletekkel kapcsolatos kockázatok vállalását megkönnyítik a hitelpolitikai irányelvek alapján a konjunkturális helyzet előnyeinek kihasználására biztosított *kedvezményes kamatozású forgóeszköz-hitelek is*.

Taktikai vásárlások

Az elmúlt évben vállalatunk 220 millió dollár értékben eszközölték taktikai jellegű beszerzéseket. A legnagyobb értékű vásárlások *kávéból és kakaóból* történtek. A kávéval a fogyasztás növekedésével összefüggően megindult áremelkedést jelentősen fokozta a brazil kávé-cserjéket sújtó fagykár, mert ennek következtében a termék nagymértékben visszaesett. A kakaóból áremelkedését elsősorban a kereslet növekedése váltotta ki.

Jelentős elővásárlásokra került sor *kőolajból, ferroötvözetből* és különféle *lemezekből*. Viszonylag kisebb értéket képviseltek a különböző vegyi anyagok, műtrágyák, növényvédők szerek és ezek hatóanyagai.

Számottevő taktikai beszerzések történtek *színesfémekből* is a konjunkturális áremelkedés megelőzése céljából, de az árak a vártnál kisebb mértékben növekedtek. Nem következett be a prognosztizált áremelkedés a pamutnál sem. Hasonló problémák jelentkeztek a tejpor esetében is.

A múlt évben eszközölt taktikai vásárlásokból mintegy 100 millió dollár volt a felhasználásra átadott anyagok értéke. Ezen átlag *12 százalékos devizamegtakarítást* értünk el. Egészében véve megál-

lapítható, hogy a külkereskedelmi vállalatok taktikai vásárlásai jelentősen mérsékeltek az áremelkedésekből származó népgazdasági veszteségeket.

Meg kell említenünk azonban, hogy az ilyen jellegű üzletkötéseket néhány körülmény nehezíti. Számos üzleti lehetőség hiúsul meg azon, hogy a megbízó későn juttatja el a megrendelést a külkereskedelmi vállalatokhoz, így annak már nincs módja a beszerzés legkedvezőbb időpontjának megválasztására. A külső piaci feltételekhez való alkalmazkodás tehát vállalatunk jobb együttműködését teszi szükségessé.

Több esetben a kockázattól való félelem miatt nem kezdeményezték a vállalatok taktikai beszerzéseket. A kockázat főleg azoknál a termékeknél jelentkezik, melyeknek áralakulásában a spekuláció hatására ciklikusság figyelhető meg.

Problémát okoztak a forint költségek is. A kamat, az eszközleltési járulékok és raktározási költségek együttesen a beszerzési ár 5–10 százalékát is felülmúlhatják, és ez esetenként a viszonylag jelentős devizamegtakarítás ellenére sem biztosítja az érdekeltséghez szükséges nyereséget. Taktikai vásárlásokat tehát csak akkor érdemes alkalmazni a vállalatoknak, ha karakterisztikus árváltozásokra lehet számítani.

Ebben az évben a valószínűsíthető áremelkedések számos terméknel (például pamutnál, gyapjúnál, nyersbőröknél és fehérjetakarmányoknál) a beszerzés előrehozatalát indokolják. A kávé és a kakaóból árnál az év folyamán csökkenés valószínűsíthető; e két termékből az éves szükségletek nagy részét a taktikai vásárlások már biztosították, de a fellelteni igények kielégítésére ésszerű a további vásárlásokat minél későbbre halasztani. Árcsökkenések mutatkoznak a kohászati termékek nagy részénél. Nem várható számottevő ármegmozgás a fa, a papír és a cellulóze termékeknél.

Haszon a késleltetésből

Export termékeink egy részénél — ahol konjunkturális áremelkedésre van kilátás — az *üzletkötések késleltetése* célszerű. Az erre irányuló érdekeltség fokozásához kidolgozták és ez év elején életbe léptették a taktikai (késleltetett) eladások szabályozását. A szabályozás lényege: a késleltetési időtartam meghosszabbításával kapcsolatos pénzügyi terhek mérséklése. Az eddigiek folyamán több esetben sor került egyes vegyi anyagok és élelmiszeripari termékek kedvezőbb eladási időpontjainak kivására. Az értékesítés célszerű késleltetése nemcsak a taktikai eladásnak minősített ügyleteknél áll fenn; az értékesítés legkedvezőbb időpontjának megválasztása szerves része a vállalatok mindenkor üzletpolitikájának.

Takács Imre

A KGST nemzetközi infrastruktúrája

A KGST-n belüli integrációs folyamat elmélyülésével és szélesedésével folyamatosan fejlődik a szocialista gazdasági közösség infrastruktúrája. A nemzeti infrastruktúrák fejlesztése mellett a tagországok mind nagyobb figyelmet fordítanak a határokat átszelő, több országot is érintő beruházásokra. A hatékony hazai infrastruktúra kialakítása minden ország fontos feladata, a nemzetközi munkamegosztás kiszélesedésével azonban elkerülhetetlenné vált, hogy a KGST tagállamai nemzetközi szinten is fejlesszék együttműködésüket.

A KGST tagállamok együttműködése az integráció infrastruktúrájának továbbfejlesztésében elsősorban az energiaipar, a nyersanyagszállítás és -feldolgozás, valamint a közlekedés területén valósul meg. Ezekben az ágazatokban az elmúlt években a tőkés világban is számottevő „nemzetköziesedés” ment végbe, a kölcsönös előnyökön alapuló nemzetközi infrastruktúra kialakítására azonban mind-ezidáig csak a KGST-n belül került sor.

A távvezetékhalózat fejlesztése

A szocialista gazdasági közösség tagállamai megkülönböztetett figyelmet fordítanak egymás fűtő- és nyersanyagokkal való ellátására. A leggazdagabb készletek a Szovjetunió területén találhatók, ezért a legtöbb nemzetközi infrastruktúrális beruházás onnan indul ki. A Barátság kőolajvezeték volt első több országot érintő és ellátó „nemzetköz út”. 1964-ben 8,3, 1975-ben pedig már 50 millió tonna kőolaj jutott el ezen a vezetékrendszeren a Szovjetunióból a KGST európai tagországaihoz. Ennél is nagyobb vállalkozás a nemzetközi összefogással építendő 2750 kilométer hosszú földgázvezeték *Orenburg és a Szovjet-*

unió nyugati határa között. A vezeték elkészülte után évi 15,5 milliárd köbméter földgázt szállít majd a szocialista országokba.

Különösen nagyjelentőségű fejlesztés folyik a villamosenergia iparban. Az egyesített energiarendszer keretében a Béke távvezeték 1,1 millió négyzetkilométerre 113 millió embernek juttat el áramot. 1962. és 1975. között a szállított villamosenergia mennyisége 2,8-szeresére növekedett. A villamosenergetikai együttműködés azonban tovább szélesedik, már épülnek az új nemzetközi infrastruktúrális létesítmények 1974-ben a Szovjetunió, Lengyelország, Csehszlovákia, Bulgária, az NDK és Magyarország megállapodást írt alá a 860 kilométer hosszú 750 kilovoltos *Vinnjica—Albert-irsa* nagyfeszültségű távvezeték megépítéséről. A vezeték megépítésével 160 ezer megawatt kapacitás párhuzamos kihasználására nyílik majd lehetőség. Az új nagyfeszültségű vezeték fontos láncszeme az egyesített villamosenergia rendszer kiszélesítésére, amely a tervek szerint *Ulan-Batortól Berlinig* terjed majd. Jelentős léopések történtek a nemzetközi infrastruktúra megteremtésében az alapanyag- és az alapanyagfeldolgozó iparágakban is. Csan és Kassa között külön vasútvonalat épül a doneyci szén és a krivoi-rogi vasérc szállítására. Működik a Leninvárost a szovjetunióbéli Kallussal összekötő etilénvezeték. Hasonló célokat szolgáló vezeték épül az NDK és Csehszlovákia kőolajfeldolgozó üzemek között is.

Együttműködés a közlekedésben

A közlekedés és a szállítás területén is jelentősek az eredmények. Világgazdaságilag szinte egyedülálló a közös

tehervagonpark (OPV). A Komplex program értelmében sor kerül egy újabb nemzetközi infrastruktúrális fejlesztésre, az egységes konténerszállítási rendszer megteremtésére.

Az infrastruktúra fejlesztésében a KGST-országok — amint erre már többször javaslatot is tettek — szívesen együttműködnek az európai tőkés államokkal. Lehetőséget látnak egy transzeurópai villamosvezeték-rendszer létrehozására, amely a KGST és Nyugat-Európa távvezetékrendszerének összekapcsolásával teremtené meg. Megvalósítható volna a villamosenergia kétirányú szállítása is 750 kilovoltos feszültségű távvezeték létesítésével. Jó példa a kelet-nyugati együttműködésre az infrastruktúrális beruházások területén a szovjet földgáz szállítása. Kompenzációs ügyletek keretében — nagytömegű acélcsovek importja, földgázexport — a Szovjetunió Csehszlovákián át földgázt szállít Ausztriába, az NSZK-ba, Olaszországba és Franciaországba. Az összetett együttműködés keretében jó lehetőségek kínálkoznak a szállítási kapcsolatok kiszélesítésére. A vasúti szállításban, a közúti forgalomban adottak a lehetőségek az együttműködésre, nemkülönben a belső víziút-rendszerek kialakításában, különösen a Rajna—Majna—Duna csatorna 1981-re tervezett megnyitásával kapcsolódóan. A KGST-országok és a fejlődő államok gazdasági kapcsolatainak további elmélyítése is igényli a szocialista gazdasági közösség nemzetközi infrastruktúrális rendszerének fejlesztését. Ennek egyik lépése az Adria kőolajvezeték építése, amely elkészülte után Közel-keleti, elsősorban iraki olajjal látja majd el Jugoszláviát, Magyarországot és Csehszlovákiát. Az Adria és a Barátság vezetékek majdani összekapcsolásával további lehetőség nyílik a KGST infrastruktúrájának bővítésére.

G. Gy. — L. P.

Magyar-szovjet vállalati üzletkötések

A győri Magyar Vagon és Gépgyár 221 ezer rubeles szerződést írt alá hátsóhíd alkatrészek ez évi exportjára. Ezzel a kontingenset teljes mértékben kimerítették.

★

A Taurus Gumipari Vállalat 3 millió rubelért gépeket, berendezéseket vásárolt szovjet partnerétől, 1977–1979-es szállítási határidőre.

★

A Magyar Hajó- és Darugyár hajóalkatrészeket exportál a Szudoimport megrendelésére. A szállítási ütemezése: 1977. évre — 141 ezer rubel, 1978. évre — 2252 ezer rubel, 1979. évre — 588 ezer rubel.

Az MHD és a Szudoimport megállapodott arról, hogy a magyar nagyüzem 10 tutajvontatót szállít 1978-tól 1980-ig a hosszulejárátú egyezmény keretében partnerének. A magánjogi szerződés értéke: 12 millió 761 ezer rubel.

★

A Lignimpex mintegy 2000 tonna rotációs papírt vásárol szovjet partnerétől, mintegy 400 ezer rubel értékben.

★

Az Agrotrósz még ebben az évben 20 SZKD—5P rizskom-bájnt és 40 ZsSZK 2.1 kenderaratót importált, összesen kb. 360 ezer rubelért.

Vita a külkereskedelmi mérleghiányról

Az őszi közeledtével az amerikai gazdaság első számú problémájává a jelek szerint a külkereskedelmi mérleg deficitje válik. Más vonatkozásban a gazdasági élet kielégítően fejlődik. A legújabb jelentések szerint 1977. folyamán 5 százalékos körül lesz a bruttó nemzeti össztermék évi reálnövekedése. Ez azt tükrözi, hogy az 1976-ban (az 1975. után) újra megkezdődött termelési fellendülés lelassult ugyan, de az amerikai gazdaság általános viszonyait tekintve kielégítőnek mondható. A termelés ilyen alakulását az inflációs ráta lassú csökkenése kíséri. A gazdasági helyzet másik jellemzője a vállalati profit növekedése, amely a kereskedelmi minisztérium közlése szerint 10 százalékkal lesz magasabb a tavalyinál és a növekedés abszolút értéke megközelíti a 15 milliárd dollárt. Mindebből a kereskedelmi minisztérium szemléje azt a következtetést vonja le, hogy a konjunktúrális tevékenység továbbra is erősödik és 1978-ban növekedni fog az állóeszköz beruházás, ami a munkanélküliség csökkenéséhez vezet.

25 milliárdos deficit

Ezzel a viszonylag kedvező képpel ellentétben van az amerikai külkereskedelmi deficit alakulása. Az Egyesült Államok külkereskedelmi mérlege az utóbbi öt évben csak két ízben mutatott felesleget, 1973-ban a szufficit 1,3 milliárd dollár volt, 1975-ben, a tőkés recesszió esztendejében pedig 11,1 milliárd. Ezzel szemben 1972-ben az amerikai külkereskedelmi mérleg hiánya 6,4, 1974-ben 2,3, 1976-ban pedig 5,9 milliárd dollár volt.

Ebben az évben az előrejelzés (amelyet az első felév tényszámjai messzemenően igazolnak) nem kevesebb, mint 25 milliárd dollárnyi deficittel számol.

Az amerikai pénzügyi politika csúcsain hónapok óta vita folyik a külkereskedelmi deficit jelentőségéről. A pénzügyminisztérium megállapítása szerint az amerikai külkereskedelmi deficit pozitív hatása, hogy ösztönzi a többi tőkés ország exporttevékenységét és így stimulálja a tőkés konjunktúrát anélkül, hogy valójában veszélyeztetné az amerikai gazdaság szilárdságát. A pénzügyminisztérium szakértőinek érvelése szerint az Egyesült Államok részesedése a világ ipari készlet exportjából 1972. és 1976. között 19,2 százalékról 20,5 százalékra nőtt. Emellett az Egyesült Államoknak a nem OPEC-országokkal folytatott kereskedelme felesleget mutat. Végül: a pénzügyminisztériumi szakértők érvelése szerint az úgynevezett láthatatlan jövedelmek vonatkozásában az Egyesült Államoknak 1976-ban csaknem 14 milliárd dolláros mérlegfeleslege volt, ami a pénzügyi és fizetési mérleg szempontjából jelentősen csökkenti (lényegében felére redukálja) a külkereskedelmi mérleg hiányának hatását. Az említett 14 milliárd elsősorban a külföldi amerikai tőke beruházásokból származó jövedelmekből, valamint az Egyesült Államok fegyvereladásából adódik (ez utóbbiak nem szerepelnek a külkereskedelmi mérlegben).

Kétféle értékelés

A pénzügyminisztérium álláspontja tehát az, hogy a külkereskedelmi deficit lényegében az amerikai gazdaságnak a versenytársakénál erőteljesebb expanziójából adódik, s az expanzió egyben a magyarázata annak, hogy az amerikai importigény megnövekedett. Különösen képpen áll ez az olajbehozatalra. Ebben az esztendőben az Egyesült Államok import kiadásainak mintegy harmadrészt költi olajvásárlásokra, abszolút értékben 40 milliárd dollárt. Az 1977-re várható teljes külkereskedelmi mérleghiány tehát az olajszámlának csak valamivel több mint 60 százalékát teszi ki. A pénzügyminisztérium érvelése szerint a külkereskedelmi deficit alapvető oka az olajimport, minden más csak másodrendű. (Ez természetesen nem akadályozta az amerikai pénzügyminisztériumot abban, hogy erőteljesen ösztönözze a dollár leértékelését a tőkés pénzpiacon, ami javítja az amerikai export világ gazdasági pozícióját. Az augusztusi viharok után, amelyek a dollár árfolyamának történel-

mi mélypontját — 2,24 nyugatnémet márka — eredményezték, szeptember elején az amerikai deviza csak rendkívül alacsony szinten — 2,33—2,35 — szilárdult meg, ami nyilvánvalóan a tudatos amerikai pénzügyi politika következménye.)

Az amerikai pénzügyminisztériummal szemben a kereskedelmi minisztérium, valamint a kongresszus bankügyi bizottsága gyökeresen eltérő módon szemléli és értékeli az amerikai külkereskedelmi deficitet. A kereskedelmi minisztérium álláspontja az, hogy a deficit nehezíti az amerikai munkanélküliség csökkentését és nem az olajimport tekinthető a külkereskedelmi mérlegproblémák egyedüli okának. A minisztérium szakértői például a pénzügyminisztériumtól eltérő módon értékelik az Egyesült Államok az ipari készlet világkereskedelmében való részesedését. A pénzügyminisztérium az 1972. és 1976. között bekövetkezett növekedést hangsúlyozza (1972-ről 20,5 százalékra), a kereskedelmi minisztérium ezzel szemben arra hívja fel a figyelmet, hogy 1975-ben az amerikai részesedés még 21,2 százalék volt, más bázison számolva tehát 1976-ban jelentős részesedéscsökkenés következett be. Ehhez csatlakozik az amerikai kereskedelmi minisztériumnak az az előrejelzése, amely szerint 1977-ben az ipari készlet világkereskedelmi forgalmában az USA részesedése csak 19,5—20 százalék között lesz.

Kivezető utak

E nézetkülönbségnek megfelelően a külkereskedelmi deficit csökkentésére irányuló „gyógymódok” is eltérnek egymástól. A pénzügyminisztérium alapvetően az olajimport csökkentésére törekszik. Részben a kongresszus előtt fekvő energiatakarékosági program megvalósításával, részben pedig a közelmúltban megnyitott alaszki olajvezeték minél teljesebb kihasználásával.

A kereskedelmi minisztérium szakértői ezt a programot nem tekintik kielégítőnek és kételkednek hatásosságában. Rámutatnak arra, hogy az OPEC-országokból származó olajimport 1974. és 1976. között erőteljesen növekedett. Az Egyesült Államok hosszlejárattal kereskedelmi érdeke az OPEC-országok amerikai értelemben vett politikai stabilitásának fenntartása, valamint az említett országok gazdasági konjunktúrájának ösztönzése. Az OPEC-államok ugyanis olajdollár jövedelmeiket elsősorban Amerikában ruházzák be és egyben az amerikai iparekkek és fegyverek jelentős vásárlóivá válnak. (Az OPEC-országok petrodollár-feleslege 1976-ban 35 milliárd dollár körül volt. Ebből 12 milliárd áramlott az Egyesült Államokba.)

Ezeknek a kapcsolatoknak a veszélyeztetése nélkül az amerikai kereskedelmi minisztérium álláspontja szerint nem lehet csökkenteni az OPEC-országokból származó olajimportot. Ebből a szempontból negatívum ítélik meg a kereskedelmi minisztérium az alaszki olaj hatását.

Ezt a helyzetet értékelve a kereskedelmi minisztérium és a kongresszus bankügyi bizottságának vezetői, sőt, a Baselen székelő Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS) egyaránt a magas külkereskedelmi deficitből eredő tartós veszélyeket hangoztatják. E három szervezet álláspontját a Wall Street Journal a következőképpen foglalta össze: „Az igazi veszély az, hogy ha továbbra is 20 milliárd fölött marad az amerikai külkereskedelmi hiánya, ezt végső soron partnereink úgy értelmezik, mint az USA világpiaci versenyképességének romlását. Ez viszont arra indíthatja például az arab olajtermelőket, hogy szabadulni igyekezzenek nagy dollárkészleteiktől. Az eredmény a dollár értékének immár veszélyes hanyatlása, a pénzpiacok válsága és a világkereskedelem egyébként is lassú növekedési ütemének további csökkenése lehet. Ehhez járul, hogy az ilyen nagyságrendű amerikai külkereskedelmi deficit miatt túlságosan sok dollár áramlik a pénzügyi rendszerbe, ami újabb világméretű inflációs hullámot válthat ki”.

— 10 —

AZ IPARI KOMPLEX

II.

A Szibériában szinte mindenütt rendelkezésre álló ércek, színesfémek, energiahordozók, a fa és a víz hasznosításának, illetve kitermelésének helyi költségei rendkívül gazdag lelőhelyek miatt nagyon alacsonyak. Tyumen környékén az olajtermelés tonnánkénti növekedése 9 kopekbe kerül, a gázé 2 kopekbe, szembe a Szovjetunióban átlagos 82, illetve 62 kopekkel. A kelet-szibériai külszíni fejtéseken a szén önköltsége negyedannyi, s a munka termelékenysége pedig többször-

röse a mélyművelésű bányakénál. Ezer tonna szén kitermeléséhez e fejtéseken tizedannyi ember kell, mint a Donyec-medence bányáiban. Így érthető, hogy a nagy szibériai szénlelőhelyeken, különösen a külszíni fejtés esetében a kitermelési költség szinte elhanyagolható. (Tonnánként még fél rubelt sem tesz ki.) A mammut vízierőművekben nyert elektromos áram harmad-fele annyi költséggel fordítást igényel, mint a többi erőművekben. Jól mutatja ezt a következő táblázat:

A Szovjetunió vízi erőműveinek műszaki és gazdasági adatai*

Műszaki és gazdasági adatok	Angara—Jenyiszaj vízierőmű-lépcső**	Európai ország-rész együtt
Vízi erőművek száma	6	107
Teljesítmény, ezer kW	20 101	24 843
Termelt villamos energia, millió kWó	93 920	83 003
Fajlagos beruházási költségek	rubel/kW kopek/kWó	359 10,5
Önköltség, kopek/kWó	3,2	0,155
A felsorolt költségek 1 millió kWó-ra vetítve	4 430	14 160

* A Szovjetunió energiagazdasága 1971—1975 című könyv adatai.
** A teljes kiépítés után

A szibériai természeti kincsek hasznosításának nehézségei közül a két legfontosabb: az országgrész betelepítése állandóan ott élő szakemberekkel, valamint az infrastrukturális hálózat kiépítése, ami még az előbbinél is nehezebb.

A szállítás költségei

Az alacsony termelési költség a gazdálkodásnak nagyon fontos része, de mégis csak egyik része. Nagymértékben növeli a szibériai szén-, olaj- és nyersanyagkincs öszzgazdasági költségét a szállítási költség. Egyrészt, mert ahol vannak utak, vasutak, távközlési berendezések, ott rendkívül nagymértékű ezek leterheltsége, másrészt azért, mivel a potenciális és nagyon olcsón kitermelhető nyersanyag jórésze olyan területeken van, ahol a közlekedési hálózat ma még egyáltalán nincs kiépítve, s a jelenlegi közlekedési eszközökkel a gazdaságos szállítás nagyobb távolságra nehezen képzelhető el. Eppen ezért a Szovjetunió vezetői a szibériai nyersanyagkincs hasznosítására az úgynevezett komplex övezetek rendszerét alkalmazzák.

A komplex gazdasági rendszerek kialakításának sok előnye van. Az egyik az, hogy az egymáshoz kapcsolódó részek „helyben” kiegészítik egymást. A mezőgazdaság ellátja az iparosodó területeket élelmiszerekkel, a helyi gépgyárak speciális szállítóeszközöket és gépeket készítenek a kitermelő ágazatoknak és az általuk felszínre hozott nyersanyagokat viszonylag közel a lelőhelyekhez dolgozzák fel késztermékekkel. Ez nagy lökést ad Szibéria iparosításához, s nemcsak a férfiak, de a nők foglalkoztatását is könnyebbé teszi, elősegítve ezáltal az újonnan érkező munkások letelepedését. Egy további ok, hogy a viszonylag centralizált komplexumok infrastrukturális ellátása könnyebb és sokkal kevesebbe kerül, ami — ismerve ezek hatalmas költségigényét — igencsak mérlegelendő szempont.

A Nyugat-szibériai Alföld

Jelenleg több ilyen komplex gazdasági övezet kiépítése folyik hosszabb-rövidebb idő óta. Az egyik ezek közül a Nyugat-szibériai Alföld gazdaságának komplex hasznosítása. Itt elsősorban az olajkitermelés és az olajszállítás, méghozzá a csővezetékes olajszállítás megteremtése a legfontosabb feladat. A program megvalósítása évek óta tart, ennek során több város épül e területeken, amelyek részben az olajbányászatot, részben az olajbányászathoz használt gépek, berendezések gyártását, részben a csővezetékek szerelését hivatottak megkönnyíteni. E területen sok tízezer kilométernyi csővezeték lefektetése szükséges, amelyekkel az olajon kívül még évente több tízmilliárd köbméter földgáz is szállítható. E területen a tervek szerint 1980-ban

250—260, később pedig 400—500 millió tonna kőolajat fognak termelni. A kőolaj és gázlelőhelyek körzetében további olaj és földgázgyűjtő, finomító, ill. tisztító berendezések épülnek, hogy lehetőség szerint minél feldolgozottabb, értékesebb és kisebb mennyiségű terméket kelljen innen elszállítani. Ez az épülő olaj- és gázvezeték hasznosítását gazdaságosabbá teszi.

A fejlődés gyorsuló ütemét jól érzékelteti, hogy 100 millió tonna termelés elérése 20 évbe telt, míg a következő 10 év alatt a termelés tervezett növekedése mintegy 300 millió tonna. A kőolaj- és gáztermelés elindította e területen a nagy teljesítményű petrolkémiai bázisok építését is.

Ennek ellenére a lelőhelyekről a kőolaj és földgáz főleg a Szovjetunió európai

